

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ**  
**РЕЦЕНЗИЯ**

От

доц. д-р Иван Кръстев

катедра „Психология”, Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски”  
на дисертация за придобиване на научната и образователна степен “доктор”,  
област на висшето образование: 3.Социални, стопански и правни науки  
професионално направление 3.2 “Психология”  
научна специалност “Трудова и организационна психология”  
на тема:

***“Професионален подбор на кадри чрез метода на полиграфското изследване”***

Научен ръководител: доц. д-р Русанка Манчева

Автор: **Велина Владимирова Владимирова**

Велина Владимирова завършва бакалавърска степен по специалност „Психология“ във Flagler College, САЩ през 2005 г. През 2009 г. придобива магистърска степен по „Социална и юридическа психология“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Член е на дружеството на психолозите в Република България, Българската асоциация по корпоративна сигурност и Американската полиграфска асоциация. Работила е като криминален психолог в сектор „Криминална психология“ към в Института по психология на МВР и е лицензиран инструктор за работа с полиграф към РЕАК С.А.Т.С, USA. Към момента работи в „АСЕС“ ЕООД, СОФИЯ като криминален психолог, инструктор за работа с полиграф, вещо лице, експерт в областта на детекцията на измамно и рисково поведение, овладяване на критични инциденти и психологично профилиране. Притежава множество сертификати и награди за добре свършена работа.

Представените от Велина Владимирова Владимирова дисертация, автореферат и публикации са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ “Неофит Рилски”.

Самият дисертационен труд е посветен на актуална тематика с несъмнена значимост в съвременния обществен живот, а именно оптималния подбор на кадри при фирми и организации, с цел постигане на максимална икономическа ефективност. Такъв тип психологически изследвания трябва да бъдат подкрепяни, тъй като те поддържат високия авторитет на психологическата наука като практически полезна и значима, още повече, че доколкото ми е известно, подобни изследвания с помощта на полиграфски метод не се срещат особено често. В този смисъл проблемът, който разработва докторантката е актуален и притежава теоретична и практическа стойност.

Представената научна разработка се състои от 148 страници. По своята съдържателна структура и техническа организация, дисертационният труд представлява цялост от увод, три логически свързани глави, изводи по хипотезите, приносните моменти на научното изследване и приложения. В своята научна ориентация дисертацията попада в категорията на теоретико-приложните изследвания. Трудът е подкрепен с теоретичен анализ, представен в първата глава и с дизайн на емпирично психологическо изследване, представен във втора и трета глави. За илюстрация на достигнатите емпирични резултати са използвани 32 таблици и 14 графики. Цитирани са 112 научни източника и към тях са добавени 2 интернет източника. Включени са и 5 приложения

**В първата глава** дисертантката запознава читателя със същността на процеса на професионален подбор на кадри и представя основните му етапи. Описани са: процедурата по определяне на изисквания към кандидатите; подходите за привличане на кандидати; предварителното пресяване на кандидатите; методите за оценяване качествата на кандидатите чрез интервю, психологични въпросници, групова селекция; взимане на крайно решение като резултат. Акцент се поставя на предимствата и недостатъците на личностните въпросници. Авторката посочва, че те не са безпогрешни. Показват какви личностни особености имат изследваните лица, но не и дали са извършвали корупционни практики.

Във втората част от глава първа, авторката представя теоретичен материал относно употребата на полиграфския метод в България. Подробно е описана същността на полиграфския метод. Прецизно са идентифицирани ключовите стъпки са провеждане на полиграфско изследване. В тази част авторката демонстрира задълбочените си теоретични и практически познания относно провеждането на полиграфско изследване и последващия анализ на събраните данни. Акцент е поставен върху използването на полиграфа в процеса на подбор на кадри.

**Глава втора „Изследователски дизайн на проведеното психологично изследване”** съдържателно е ориентиран към запознаване с рамката на емпиричното изследване. Целта и хипотезите се ясно дефинирани и цялостно обвързани с теоретичния анализ на глава първа. Поради спецификата на изследването, изключително подробно е описана процедурата му.

. Самата извадка от изследвани лица включва 152 души. За целите на изследването е използван комплициран методически инструментариум, включващ демографска анкета, Личностен въпросник – NEO-PI-3, въпросник за здравословно състояние информирано съгласие, полиграфска апаратура (9-канален полиграф, модел LX5000, произведен от Lafayette Instrument, САЩ) и полиграфски тестови формат за провеждане на скринингови изследвания с кандидати за работа.

От прегледа на **глава трета „Обработка, анализ и интерпретация на получените резултати”** се констатира уменията на Велина Владимирова да интерпретира чрез качествен анализ емпирично получените данни. Тяхното осмисляне е подкрепено и чрез обработването им с допълнителни статистически процедури, които са адекватни на самото изследване и са представени под формата на таблици и фигури-графики. Представен е и качествен анализ от проведено полиграфско изследване, което показва практико-приложните познания на докторантката, както и възможностите ѝ за експертната оценка.

Статистическата обработка на данните от проведеното изследване е реализирана посредством програмата за статистическа обработка IBM SPSS Statistics 19 и онлайн платформата Psychometrica за определяне ефекта на Cohen. Използвани са описателна статистика, U-критерий на Ман-Уитни, параметричен дисперсионен анализ (ANOVA), X<sup>2</sup> – анализ, T-Критерий на Стюдънт и Cohen’s d – показател за ефекта на влияние.

Направените обобщения отговарят на резултатите, а представените изводи за целесъобразни и акуратни.

В заключителната част на дисертацията се обобщават и систематизират резултатите от изследването, извличат се обосновани изводи и се отбелязват някои препоръки за приложението на тези резултати в практиката

След запознаване с теоретичния и емпиричен анализ в дисертационния труд на Велина Владимирова считам, че в него са постигнати следните по-важни приноси, които категоризирам като научно-приложни:

- ✓ Направен е опит да се синтезират практиките при употребата на полиграфския метод и неговото развитие през последните двадесет години, като основен способ за детекция на лъжа. 2
- ✓ За първи път в Република България е направено систематизирано и обобщено изследване с полиграф на лица, които кандидатстват за работа като охранители.
- ✓ Изследването доказва, че са налице различия в личностните характеристики на лица, които са преминали успешно полиграфското изследване и такива, които не са преминали успешно.
- ✓ На база систематизираните теоретични постановки е концептуализиран проблемът за риска при наемане на служба на лица, склонни към злоупотреба със сигурността на активите.
- ✓ Валидизира се предикативната сила на полиграфа при подбора на кадри в сравнение с личностните въпросници

Моята категорична положителна обща оценка за предложения научен труд се основава на демонстрираното от докторантката високо изследователско ниво, съчетано с интересно и теоретично обосновано актуално изследване, а резултатите му имат безспорен социален смисъл и ефект, съдържайки и необходимите приноси.

**Заключение:** Представеният дисертационен труд съдържа изследване на високо равнище и доказва, че по време на докторантурата си авторът е придобил умения да замисля и осъществява самостоятелно научно-приложни изследвания в областта на психологическата наука. При това, докторантката се е справила много добре с проучване

на научната литература по въпроса, касаещ дисертацията, с провеждане на изследването, като и с анализа на резултатите и заключенията към тях. Предвид това, убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на докторантката **Велина Владимирова Владимирова** образователно – научната степен “доктор”.

11.12.2022г.  
гр. Благоевград

Рецензент:  
( доц. д-р Иван Кръстев)

**SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI"**  
**REVIEW**

**By**

**Assoc. prof. Ivan Krastev, PhD**

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, South-West University "Neofit  
Rilski"

On dissertation for the awarding of the Educational and Scientific Degree "Doctor" in  
Scientific Area 3. "Social, Economic and Legal Sciences"; Professional direction 3.2

"Psychology", Scientific specialty "Work and organizational psychology"

Topic:

**"Professional selection of personnel using the method of polygraph examination"**

Supervisor: Assoc. prof. Rusanka Mancheva, Ph.D.

Author: Velina Vladimirova Vladimirova

Velina Vladimirova graduated with a bachelor's degree in "Psychology" at Flagler College, U.S.A., in 2005. In 2009, she obtained a master's degree in "Social and Forensic Psychology" at S.U. "St. Kliment Ohridski". She is a member of the Society of Psychologists in the Republic of Bulgaria, the Bulgarian Association for Corporate Security, and the American Polygraph Association. She worked as a criminal psychologist in the "Criminal Psychology" department at the Institute of Psychology in the Ministry of Interior. She is a licensed polygraph instructor with PEAK C.A.T.C., U.S.A. She currently works at "Asses" Ltd., Sofia, as a criminal psychologist, polygraph instructor, expert in court, and expert in fraudulent and risky behavior detection, critical incident management, and psychological profiling. She has many certificates and awards for her contribution to the profession.

The dissertation, autoreference, and publications presented by Velina Vladimirova Vladimirova are in accordance with the requirements of the RASRB, the Rules for its application, and the internal rules for the development of the academic staff at the SWU "Neofit Rilski".

The dissertation is dedicated to a current topic of undoubted importance in modern social life, namely the optimal selection of personnel in companies and organizations, aiming to achieve maximum economic efficiency. This type of psychological research should be supported because it maintains the high authority of psychological science as practically

valuable and significant, especially since, to my knowledge, such research using the polygraph method is rare. In this sense, the problem developed by the Ph.D. student is relevant and has theoretical and practical value.

The presented scientific work consists of 148 pages. According to its content structure and technical organization, the dissertation has an introduction, three logically connected chapters, conclusions on the hypotheses, the contributing points of the scientific research, and applications. In its scientific orientation, the dissertation falls into the category of theoretical-applied research. The paper is supported by a theoretical analysis presented in the first chapter and an empirical psychological research design presented in the second and third chapters. Thirty-two tables and 14 graphs are used to illustrate the achieved empirical results. The cited scientific sources are 112, and 2 Internet sources are added. Five applications are also included.

**In the first chapter**, the Ph.D. student introduces the reader to the essence of professional personnel selection and presents its primary stages. The following are described: the procedure for determining requirements for candidates; approaches to attracting candidates; pre-screening of applicants; the methods of evaluating the qualities of the candidates through an interview, psychological questionnaires, group selection; making a final decision as a result

Emphasis is placed on the advantages and disadvantages of personality questionnaires. The author points out that they are not infallible. They show the investigated persons' personal characteristics but not whether they have committed corrupt practices.

In the second part of chapter one, the author presents theoretical material regarding using the polygraph method in Bulgaria. The essence of the polygraph method is described in detail. The key steps to conducting a polygraph examination. In this part, the author demonstrates her in-depth theoretical and practical knowledge regarding the polygraph method and the subsequent analysis of the collected data. Emphasis is placed on using the polygraph in the personnel selection process.

**The second chapter** "Research design of the conducted psychological research" is content oriented to familiarization with the framework of empirical research. The purpose and hypotheses are clearly defined and fully linked to the theoretical analysis of chapter one. Due to the specifics of the study, its procedure is described in great detail.

The sample included 152 people. For the purposes of the research, diverse methodological instruments were used, including a demographic survey, a Personal Inventory -

NEO-PI-3, a health condition questionnaire, informed consent declaration, polygraph equipment (9-channel polygraph, model LX5000, manufactured by Lafayette Instrument, USA) and a validated polygraph test format for conducting screening examinations with job applicants.

From the review of the **third chapter** "Processing, analysis and interpretation of the obtained results", the skills of Velina Vladimirova to interpret empirically obtained data through qualitative analysis are ascertained. Their interpretation is also supported by the processing with additional statistical procedures that are adequate to the study itself and presented in tables and figure-graphs. A qualitative analysis of the conducted polygraph examination is also presented, which shows the practical-applied knowledge of the doctoral student, as well as her capabilities for expert evaluation.

The statistical processing of the data from the research was carried out using the statistical processing program IBM SPSS Statistics 19 and the online platform "Psychometrica" for determining the Cohen effect. Descriptive statistics, Mann-Whitney U-test, parametric analysis of variance (ANOVA), X<sup>2</sup> - analysis, Independent Simple T-Test, and Cohen's d - indicator of the influence effect were used.

The summaries correspond to the results, and the conclusions are appropriate and accurate.

In the final part of the dissertation, the research results are summarized and systematized, justified conclusions are drawn, and some recommendations for applying these results in practice are noted.

After familiarizing myself with the theoretical and empirical analysis in the dissertation work of Velina Vladimirova, I believe that the following more important contributions have been achieved in it, which I categorize as scientific and applied:

- ✓ An attempt has been made to synthesize the practices in using the polygraph method and its development over the last twenty years as the primary method of lie detection.
- ✓ For the first time in the Republic of Bulgaria, a systematized and generalized examination with a polygraph of persons applying for work as security guards was conducted.
- ✓ The study proves that there are differences in the personal characteristics of persons who have successfully passed the polygraph examination and those who have not.



✓ Based on the systematized theoretical statements, the problem of the risk of hiring persons prone to abuse of the security of assets is conceptualized.

✓ The predictive power of the polygraph in personnel selection is validated compared to personality inventories.

My positive overall assessment of the proposed scientific work is based on the high research level demonstrated by the Ph.D. student, combined with interesting and theoretically grounded current research. Its results have a definite social meaning and effect, containing the necessary contributions.

**Conclusion:** The presented dissertation contains high level research and proves that during his doctoral studies, the author has acquired the skills to conceive and independently carry out scientific and applied research in the field of psychological science. At the same time, the doctoral student did an excellent job of researching the scientific literature on the issue concerning the dissertation, conducting the research, and analyzing the results and the conclusions. In view of this, I confidently propose to the respected scientific jury to award the doctoral student Velina Vladimirova Vladimirova the educational-scientific degree "doctor".

11.12.2022  
Blagoevgrad

Reviewer  
/Assoc. Prof. Ivan Krastev/